

Μάχες αυτονότητας και αλλαγές ουσίας

Του ΝΙΚΟΥ ΒΕΤΤΑ*

Είναι ιδιαίτερα εύκολο να επιχειρηματολογήσει κανείς ότι οι ρυθμιστικές παρεμβάσεις που δρομολογούνται στην ανώτατη εκπαίδευση είναι λογικές και πρέπει να υποστηρικθούν. Οι σχετικές πρωτοβουλίες σηματοδοτούν πως η πολιτεία δεν αδιαφορεί για την ευθύνη προστασίας και ασφάλειας όσων φοιτούν και εργάζονται στα πανεπιστήμια και πως δεν αντιλαμβάνεται τη σχέση των νέων με τις σπουδές τους ως μια διαδικασία που εξαντλείται στις γραφειοκρατικές ενέργειες εισαγωγής τους στα ιδρύματα.

Όσο όμως θετικές είναι αυτές οι κινήσεις, αναλογούν σε μάχες που θα έπρεπε να είχαν κλείσει τουλάχιστον 20 χρόνια πίσω. Όταν τα προβλήματα δεν λύνονται, περνούν από την ωρίμανση στη σήψη. Το κόστος που έχει συσσωρευτεί είναι αδιανόητα υψηλό και προκαλεί θλίψη. Την ίδια ώρα, για την ουσιαστική αλλαγή δεν επαρκεί η νομοθέτηση επιμέρους ρυθμίσεων. Θα είναι απαραίτητη η υποστήριξη στην πράξη από όσους εμπλέκονται, αλλά και η ολοκλήρωση και σταθερή εφαρμογή ενός απλού και σύγχρονου συνολικού θεσμικού πλαισίου στην εκπαίδευση. Η σχετική εμπειρία είναι πικρή, καθώς όταν οι αρχικές καλές προθέσεις συναντούσαν τα οργανωμένα

συμφέροντα, εμφανίζονταν αμφιθυμία και παλινδρομήσεις.

Δεν υπάρχει χώρα της Ευρώπης που έχει ανοικτά ζητήματα στην εκπαίδευση σαν τα δικά μας. Το να αποτελεί καν θέμα ατέρμονης συζήτησης η συστηματική βία σε χώρους εκπαίδευσης και έρευνας, και το αν και πώς πρέπει να αντιμετωπιστεί, είναι από μόνο του παράδοξο. Το ίδιο το αν η κύρια ευκαιρία που προσφέρει η χώρα σε μεγάλο τμήμα των νέων είναι η εισαγωγή τους σε προγράμματα εκπαίδευσης που δεν οδηγούν πουθενά. Όμως οι ευθύνες είναι διαχρονικές και όχι μόνο σε μια πλευρά.

Το πλαίσιο λειτουργίας των ανώτατων ιδρυμάτων, και κυρίως το σύστημα διακυβέρνησής τους, ακόμη και με τις όποιες μικρές παραλλαγές του στην πράξη, οδηγεί νομοτελειακά σε διοικητικές επιλογές που είναι οπισθοδρομικές και εσωστρεφείς. Υπάρχουν, φυσικά, αυτοί που προσπαθούν παρά το αντίξοο περιβάλλον – αλλά αυτοί συχνά συνθλίβονται στις μυλόπετρες της υπερβολικά γραφειοκρατικής διοίκησης και της ανομίας. Το πλαίσιο λειτουργίας, όμως, είναι ευθύνη της πολιτείας. Και, όπως αποδεικνύει η πράξη, διαχρονικά μεγάλο τμήμα του πολιτικού συστήματος έβρισκε συμφέρον να αντιμετωπίζει

την ανώτατη εκπαίδευση κυρίως ως χώρο εκκόλαψης στελεχών και διευθέτησης διευκολύνσεων, πάρα δημιουργίας και μεταφοράς γνώσης μέσα σε θεσμικά ισχυρά ιδρύματα. Ευρύτερα, ούτε κοινωνική πίεση υπήρχε για τον εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης. Το μεγάλο μέρος της κοινωνίας συνέδεε την εκπαίδευση των παιδιών του με την απόκτηση ενός τυπικού τίτλου σπουδών και ήταν ικανοποιημένο στον βαθμό που οι εξελίξεις το επέτρεπαν για όλο και περισσότερους. Ένα άλλο μέρος, δεν αγωνιούσε καν για την ποιότητα των σπουδών στη χώρα και προσανατόλιζε τα παιδιά του αποκλειστικά στο εξωτερικό. Η πίεση για βελτίωση από την ευρύτερη οικονομία ήταν πολύ μικρή, καθώς πολλές επιχειρήσεις είχαν εσωστρεφή προσανατολισμό και δεν έδιναν προτεραιότητα στο ανθρώπινο κεφάλαιο. Αυτό το πλέγμα εξισορρόπησης συνδεδεμένων αλλά μωπικών συμφερόντων θα είναι ιδιαίτερα ευεργετικό να ξετυλιχθεί.

Αλλωστε, η ανώτατη παιδεία δεν είναι ο μόνος χώρος όπου οι δυνατότητες βελτίωσης είναι τεράστιες. Τα συστήματα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, υγείας και απονομής δικαιοσύνης, ενδεικτικά, είναι επίσης τομείς όπου υπάρχει

υλικό και ευκαιρία για πολύ καλύτερη επίδοση, προς γενικό όφελος στη χώρα. Αρκεί να τεθεί ένα περισσότερο σύγχρονο και διαφανές πλαίσιο λειτουργίας που να δημιουργεί θετικά κίνητρα.

Οι αλλαγές που τώρα προωθούνται στην ανώτατη εκπαίδευση είναι σχεδόν αυτονόητο πως πρέπει να στηρικθούν στην πράξη από όσους ενδιαφέρονται για τον χώρο. Δεν θα έχουν όμως αποτέλεσμα εάν δεν τεθούν σε ένα ευρύτερο πλέγμα βελτιώσεων, που θα εκσυγχρονίζει τη διακυβέρνηση των ανώτατων ιδρυμάτων και τα θετικά κίνητρα για αυτά. Με αυτή την οπτική, ζητήματα επιλογής φοιτητών, κανονισμού σπουδών και ασφάλειας θα πρέπει να αποτελούν μελλοντικά πρωτίστως εσωτερικά ευθύνη και δεν θα υπάρχει καν ανάγκη ομοιομορφής αντιμετώπισης. Δεν είναι απαραίτητο να εφευρεθεί εκ νέου ο τροχός, αντίθετα υπάρχουν πολύ καλά πρότυπα από άλλες χώρες. Αυτό που είναι απαραίτητο είναι η συνειδητοποίηση πως χωρίς πραγματικές αλλαγές η χώρα θα παραμείνει στο παρελθόν, και η μετατροπή αυτής της συνειδητοποίησης σε πράξη.

* Ο κ. Νίκος Βέττας είναι γενικός διευθυντής του ΙΟΒΕ και καθηγητής του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών.